

2 יח"ל

מדעי ההתנהגות

יחידת לימוד רביעית
פסיכולוגיה התפתחותית

פיאז'ה, קולברג

פסיכולוגיה התפתחותית

פסיכולוגיה התפתחותית היא ענף של הפסיכולוגיה שעוסק בהבנת תהליך ההתפתחות של בני האדם, החל מהתפתחות העובר ברחם אמו ועד לתהליכי הזדקנות. פסיכולוגים התפתחותיים חוקרים, מאבחנים ומטפלים בסוגיות שונות שקשורות להתפתחות האדם.

ג'ון לוק פילוסוף אנגלי (1632-1704) סבר שהתינוק האנושי הוא לוח חלק שעליו ייחקק ניסיון החיים, ולכן הם אינם טובים או רעים מעצם טבעם אך הם נעשים לכאלו בהתאם לסביבתם.

”הוגוורטס, הוגוורטס, הוגי הוגוורטס.

כולנו רוצים ללמוד,

מזקן ועד טף; מקריח כמו דף,

עד תינוק עם אפונצ'יק ורוד.

הראש שלנו כאן זועק

לתוכן של ממש,

בנתיים הוא חלול וריק,

מלבד אבק וקש.

על כן למדנו עוד ועוד

בתקופתנו כאן,

ועל הלימודים נשקוד

עד שיצא עשן.”

פסיכולוגיה התפתחותית

המושג התפתחות מתייחס לשינויים המתרחשים לאורך זמן. ההתפתחות מתייחסת לשינויים בחמישה תחומים עיקריים: גופני, קוגניטיבי, חברתי, ריגשי ומוסרי. ♦ הנחות היסוד של כל התיאוריות השלביות:

- א. בכל שלב האדם לומד דברים חדשים על בסיס בשילה מתאימה, והוא משלב אותם עם מה שלמד בשלב הקודם.
- ב. רצף השלבים הוא קבוע ואי אפשר לדלג על שלב מסוים – אף שהגיל של התחלת כל שלב עשוי להיות שונה מאדם לאדם.

התפתחות

- משמעה שינויים איכותיים וארגוניים של ההתנהגות מחדש שהם סדירים, מצטברים ובעלי כיוון.
- סדירים-חלים ברצף הגיוני כשכל אחד סולל דרך לשינויים עתידיים וניתן להבינו על רקע קודמיו
- מצטברים-כל שלב נתון כולל את מה שהייה לפניו ועוד משהו (כגון מרכיבי העוגה הנשארים בעוגה אך ביחד הם הופכים לעוגה)
- בעלי כיוון-התפתחות מתקדמת תמיד לעבר מורכבת יותר

התפתחות

אישית

- התפתחותו של כל אדם מתבצעת באופן שונה ומיוחד האופיינית לו בלבד-
- יש סוגים של הבדלים בין אישיים בהתפתחות
- הסטיות האישיות ממהלך ההתפתחות הנורמטיבית בכשרים השונים הינן טבעיות
- משום כך ניתן לציין רק באלו גילים בממוצע מופיעות היכולות השונות

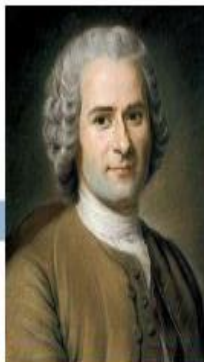
נורמטיבית

- נורמטיבי-ממוצע או טיפוסי
- שינויים הכלליים והארגונים מחדש של ההתנהגות החלים על כל ילד במהלך גדילתו

- התפתחות האדם תלויה ב-3 גורמים
 - ההיסטוריה ההתפתחותית של הילד
 - פוטנציאל ההתפתחות הטבוע בגנים
 - תנאי הסביבה בהווה (חומרים מזינים, תשומות, נסיבות, אתגרים)
- הפסיכולוגיה האבולוציונית מיישמת את עקרונות האבולוציה להתפתחות הילד
 - מהן ההתנהגויות הסתגלתניות בכל גיל?

ז'אן זאק רוסו -

Jean Jacques Rousseau
1712 – 2 July 1778

מורשתו

- לכל ילד יש פוטנציאל מולד או דפוסי נורמטיביים המשותפים לכל הילדים
- Arnold Gesell הוכיח שהדפוסים הגופניים המוטוריים של הילד מתפתחים עם הבשילה.
- לילד נטייה טבעית למלא את משאלות ההורים שהשכילו לטפחו (Ainsworth, Greenspan)

השקפתו-תוצר של עידן הנאורות

- ההתפתחות מתרחשת מעצם טבעה בדרך חיובית כל עוד החברה מאפשרת זאת
- הורים אינם צריכים לעצב את ילדיהם בכוח
- כל שעליהם לעשות- להניח להתפתחות הטבעית
- אם רק יניחו לו הוא יגדל כיצור רציונאלי הכשיר לקבלת הכרעות ואזרחות פעילה

Jhon Locke-1632 –1704 ג'ון לוק

אבי הליבראליזם

Tabula rasa

- התינוק האנושי הוא לוח חלק עליו ייחקק ניסיון החיים
- ילד איננו טוב או רע מעצם טבעו
- הוא הופך למה שהוא בהמשך בגלל סביבתו (ילדות הפרא-Amala & Kamala)
- אם ההורה יגדל אותו כראוי-הוא יתפתח ויהפוך לאדם אחראי לחברתו
- השפעות - התיאוריה ההתנהגותית (עצוב התנהגות בעזרת גמול ועונש) וכן תיאוריית הלמידה החברתית כדרך לעצב את דרכי הפעולה של הילד

ג'ון לוק

4 תתי הגישות

הפסיכודינאמית

- מיקוד: הכוחות הפסיכולוגיים המודעים והבלתי מודעים

- אבי הגישה: ז. פרויד: התשוקות הפנימיות והמוטיבציה (הרצונות) מתנגשים ויוצרים קונפליקטים הדו-ערכיים. הלורדנו שנון מחזות אחד למשנהו בדו

ההומניסטית (אקזיסטנציאליסטית)

- מיקוד-מהו הייחוד שבחוויה האנושית
- אילו אספקטים תורמים לנורמאליות או לאבנורמאליות.
- ערכים של -חופש ובחירה-אחריות ורצון מול חרדה בסיסית והפחד ממוות

הביהיוריסטית

- בין שנות ה 20-60 דומיננטית בארה"ב ורוסיה .
- מיקוד: ניסיון לגלות במעבדה את חוקי הלמידה וליישם חוקים אלה על סיטואציות שונות ועל החברה בכלל. חיזוק ועונש

ENVIRONMENTALISM & EXPERIMENTALISM

- אופטימיות- בני אדם עשויים להשתנות באמצעות שינויים
- תוצר ותגובה לביהיוריסטית
- מיקוד: הבדלים שבדפוסי החשיבה ובפרשנות האישית
- העולם המנטלי משפיע על ההתנהגות.

הקוגניטיבית

ביחידת לימוד זו תכירו 4 פסיכולוגים חשובים שכל אחד מהם תרם להבנת התפתחות האדם .

התפתחות רגשית : התקשרות, הזדהות, התיאוריה הפסיכואנליטית של **פרויד**

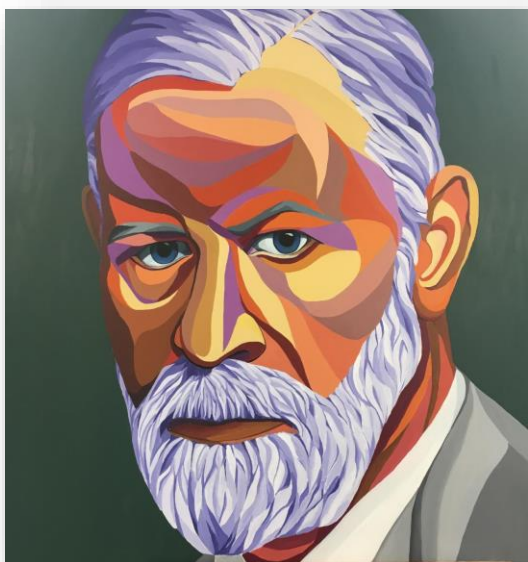
התפתחות קוגניטיבית : התפתחות קוגניטיבית על פי **פיאז'ה** והקשר שלה להתפתחות המוטורית.

התפתחות התפישה והקשר שלה להתפתחות החושים

התפתחות מוסרית : התפתחות מוסרית על פי **פיאז'ה וקולברג**

התפתחות חברתית : התיאוריה הפסיכו-חברתית של **אריקסון** – התפתחות לאורך כל החיים.

פרויד

פיאז'ה

אריקסון

קולברג

תיאוריות מרכזיות

I. תיאוריות פסיכואנליטיות

1. פרויד Freud

2. אריקסון Erickson

II. תיאוריות למידה

• תיאורית הלמידה החברתית של בנדורה Bandura

III. תיאוריות קוגניטיביות

1. גישת השלבים הקוגניטיביים של פיאזיה Piaget

2. גישת עיבוד המידע

V. תיאוריות אבולוציונית

• גישת האבולוציה של דארווין Darwin

<https://www.youtube.com/watch?v=WjOowWxOXCg>

תורת ההתקשרות: איך תקופת הילדות מעצבת את חיך

7 דקות

לפי תאוריית ההתקשרות, רגשות חזקים וקשר פיזי למטפל עיקרי אחד וראשוני בשנות חיינו הראשונות, הן קריטיות להתפתחות. אם הקשר הוא חזק ואנו מפתחים התקשרות בטוחה, אנו מרגישים בטוחים לחקור את העולם סביבנו. אך אם הקשר הוא חלש, אנו מפתחים התקשרות לא בטוחה. אנו חוששים לעזוב או לחקור עולם די מפחיד למראה, בגלל שאנחנו לא בטוחים שנוכל לחזור. לרוב אנו כלל לא מבינים את רגשותינו.

פיאז'ה , קולברג

התפתחות קונטיבית:

התפתחות קונטיבית על פי פיאז'ה והקשר שלה להתפתחות המוטורית. התפתחות התפישה והקשר שלה להתפתחות החושים

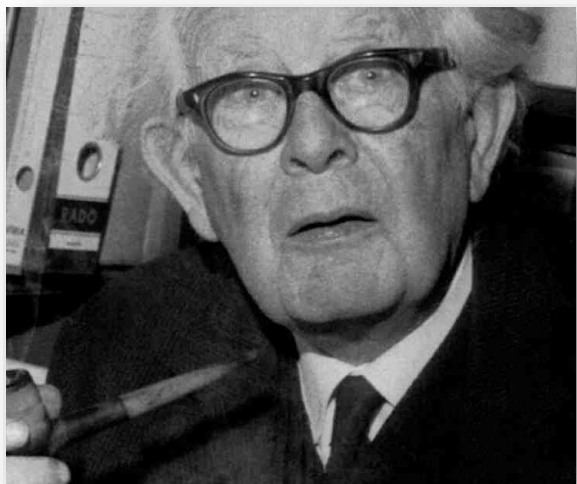
התפתחות מוסרית:

התפתחות מוסרית על פי פיאז'ה וקולברג

התפתחות קוגניטיבית –
מהו התחום?

חשיבה => פתרון בעיות, זיכרון, מושגים, תכנון, יצירתיות
עוד בקוגניציה- שפה, תפיסה וויזואלית ואודיטורית, תפיסה מרחבית

התפתחות קוגניטיבית - פיאז'ה :

רואה בהתפתחות אינטראקציה בין הביולוגיה לסביבה ונותן חשיבות גדולה להתנסות.
הסביבה מרכזית בתיאוריה זו, הילד נתפס כאקטיבי ביותר בהתפתחות, ההתפתחות
מורכבת משלבים איכותיים, ולהתנסויות קודמות השפעה רבה.

<https://www.youtube.com/watch?v=lhcgYgx7aAA>

תאוריית ההתפתחות הקוגניטיבית של פיאז'ה – 7 דקות

ז'אן פיאז'ה, 1896-1980 היה פסיכולוג שווייצרי שתרם רבות להתפתחות הפסיכולוגיה ההתפתחותית והפסיכולוגיה הקוגניטיבית (השכלית). פיאז'ה גם פיתח את שיטת הניסוי בפסיכולוגיה, הנשענת על הצגת חידות לאנשים וניתוח הסיבות לשגיאות בתשובותיהם.

פיאז'ה ייחס חשיבות רבה לחינוך הילדים. כמנהל "הלשכה הבין-לאומית לחינוך" הוא הצהיר כי "רק החינוך מסוגל להציל את החברה שלנו מהתמוטטות אפשרית, בין אם היא אלימה או הדרגתית". התאוריה שלו על התפתחות הילד נלמדת בתוכניות חינוכיות. כיום, מחנכים ממשיכים לשלב אסטרטגיות קונסטרוקטיביסטיות בעקבות הגותו.

בשנת 1955 הקים את "המרכז הבין-לאומי לאפיסטמולוגיה גנטית" בז'נבה וניהל אותו עד מותו בשנת 1980. המרכז הפיק שיתופי פעולה רבים, ולכן נחשב בספרות המדעית כ"מפעלו של פיאז'ה".

לדברי הפסיכולוג הגרמני ארנסט פון גלזרספלד, ז'אן פיאז'ה היה "חלוצה הגדול של התאוריה הקונסטרוקטיביסטית (ההבנייה) של הידיעה". עם זאת, רעיונותיו לא הפכו פופולריים עד שנות השישים של המאה העשרים.

בסוף המאה ה-20, פיאז'ה היה מבין הפסיכולוגים המצוטטים ביותר באותה תקופה.

התיאוריה של פיאז'ה

תיאוריית ההתפתחות השכלית (הקוגניטיבית) של הילדים, שנודעה לה ההשפעה הרבה ביותר, היא התיאוריה של **פיאז'ה**. על-פי פיאז'ה, ילדים אינם סבילים (פסיביים) לסביבה. להפך: הם בודקים את הסביבה, מחפשים פתרונות בצורה פעילה, וכמובן - שואלים שאלות.

פיאז'ה התמקד בתהליכים הקוגניטיביים של איסוף הידע ושל עיבודו (ולא בידע שהילדים רוכשים). הוא דימה את ההתפתחות של האינטליגנציה להתפתחות הפיזיולוגית. התיאוריה של פיאז'ה (כמו זאת של פרויד וזאת של אריקסון) היא תיאוריה שלבית. ארבעת השלבים בתיאוריה של פיאז'ה: פיאז'ה הבחין בארבעה שלבים עיקריים בהתפתחות השכלית (הקוגניטיבית). בכל שלב הילדים רוכשים מיומנויות מחשבתיות חדשות, המבוססות על השלבים הקודמים.

כל הורה יודע שילדים גדלים מהר, לפעמים מהר מדי, אך עד שזה קורה הם לומדים ומפתחים יכולות חדשות במהירות רבה, מה שגורם להם להתנהג שונה לחלוטין מהדרך שבה נהגו לפי כמה שבועות בודדים. חוקרים רבים חשבו שמדובר בהתפתחות ביכולות הזיכרון ועיבוד המידע בלבד, אך לפי **ז'אן פיאז'ה**, פסיכולוג שווייצרי מהמאה ה-20, ניתן להסביר את השינויים בהתנהגות בעזרת שלבי התפתחות קוגניטיבית שלא דווקא מערבים רק זיכרון הבנה.

לפי **פיאז'ה**, מה שמניע את שלבי ההתפתחות של הילד זה היתקלות במצבים שהוא לא יודע כיצד להתמודד איתם, כשבמקרה שכזה הוא פועל כדי להתאים את עצמו למצב החדש או שהוא מנסה להתמודד איתו בדרכים ישנות שכבר נחשף אליהן או שנחשבות אף רפלקסיביות.

על פי תיאוריית ההתפתחות הקוגניטיבית של פיאז'ה יש 4 שלבי התפתחות.

השאלה המרכזית אשר העסיקה
את פיאז'ה הייתה כיצד הילד
לומד ומכיר את העולם סביבו

הנחות יסוד

התפתחות החשיבה דומה להתפתחות הביולוגית שתיהן
מסייעות לאדם להסתגל למציאות

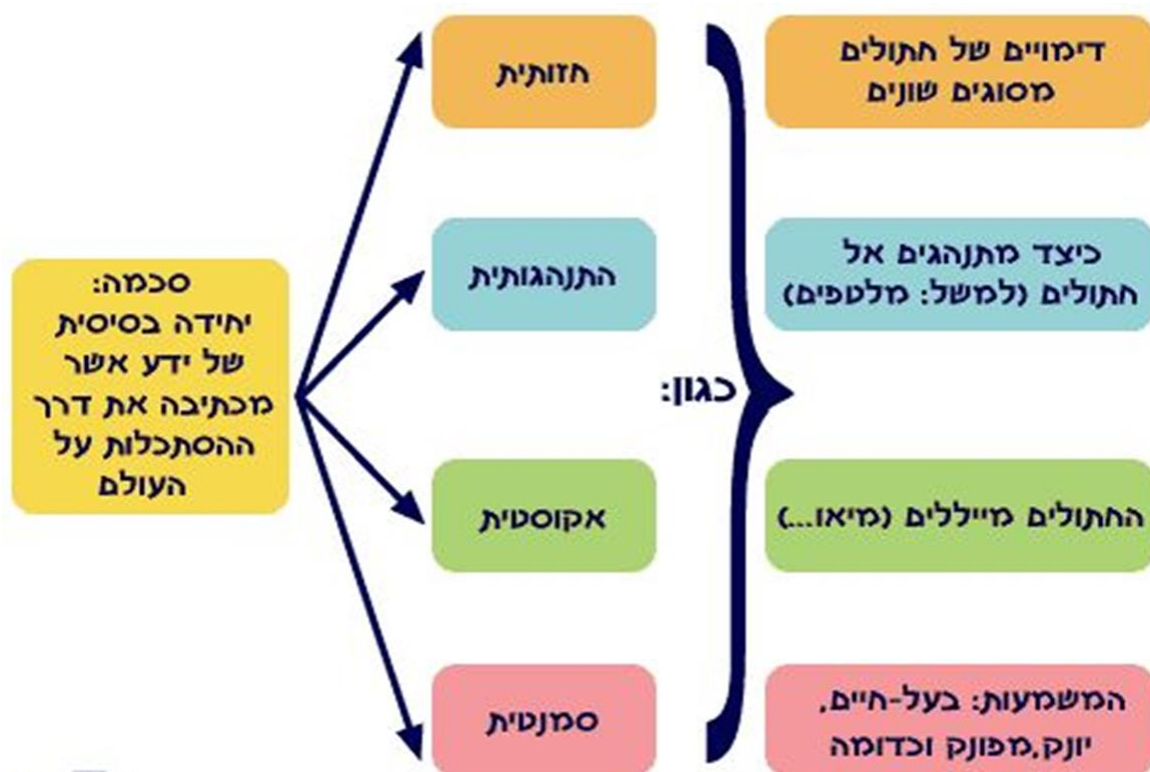
אצל כל ילד קיים דחף פנימי להתפתחות קוגניטיבית
ולהרחבת הידע

תהליך ההתפתחות הקוגניטיבית הינו תוצר של
אינטראקציה בין הילד לסביבה שלו

איך אנחנו חושבים?

מושגים מרכזיים:

- סכמה - סכמה הינה היחידה הבסיסית של המנגנון המנטאלי, בעזרתה הילד מסתגל לסביבה. הסכימה הינה מבנה קוגניטיבי המכתיב את אופן ההסתכלות על העולם.
- ישנן סוגי סכמות רבות- סכימה חזותית, אקוסטית (שמיעתית), התנהגותית, סמנטית וכו'.
- אופרציות- תבניות פעולה מופנמות שניתן לבצע באופן שכלי. אלו סכמות מורכבות יותר שמאפשרות לפעול על העולם באופן פנימי בהתאם לכללים לוגיים.
- כל פעולה שכלית - כל עיבוד מידע במוח נעשות ע"י ופועלות על - "סכמות".

מושגי יסוד

סכמות פיאז ה הניח שהידע מאורגן בשכלנו ב **תבניות שכליות**
סכמות סכימה של פרי כסא וכד

שני תהליכים בתהליך ההסתגלות הקוגניטיבית

הטמעה תהליך בו התינוק קולט נתונים גירויים מהסביבה ומעבד אותם
מפרש תופס ולפעמים מגיב אליהם **ע י סכמות קיימות** **ע י ידע שכבר קיים**
אצלו מאפיין את שנת החיים הראשונה

התאמה תהליך בו התינוק **מתאים ומשנה את הסכמות** הקיימות שלו
בגלל גירויים חדשים שקולט מהסביבה
ע י שהוא משנה את הסכימה שלו הוא יוצר סכימה שתתאים לגירוי החדש

פסיכולוגיה התפתחותית: התיאוריה של פיאז'ה

על פי התיאוריה של פיאז'ה, ההתפתחות הקוגניטיבית מתרחשת כאשר הילד חוקר את העולם אך מוגבלת ע"י מבנים קוגניטיביים הקיימים בכל שלב.

א. הפעוטות נחשבים לחרוצים בכל הקשור לחקירת עולמם מפני שהם פעילים מבחינה מוטורית ושכלית.

ב. **הסתגלות** – האדם משתנה על מנת לתפקד בצורה יעילה יותר במצב מסוים, ולכן היא כרוכה בשני תתי תהליכים:

הטמעה – תהליך יישום של כושר הקיים במצבים חדשים.

התאמה – תהליך של עשיית שינויים במיומנויות קיימות לצורך התמודדות מוצלחת עם הסביבה.

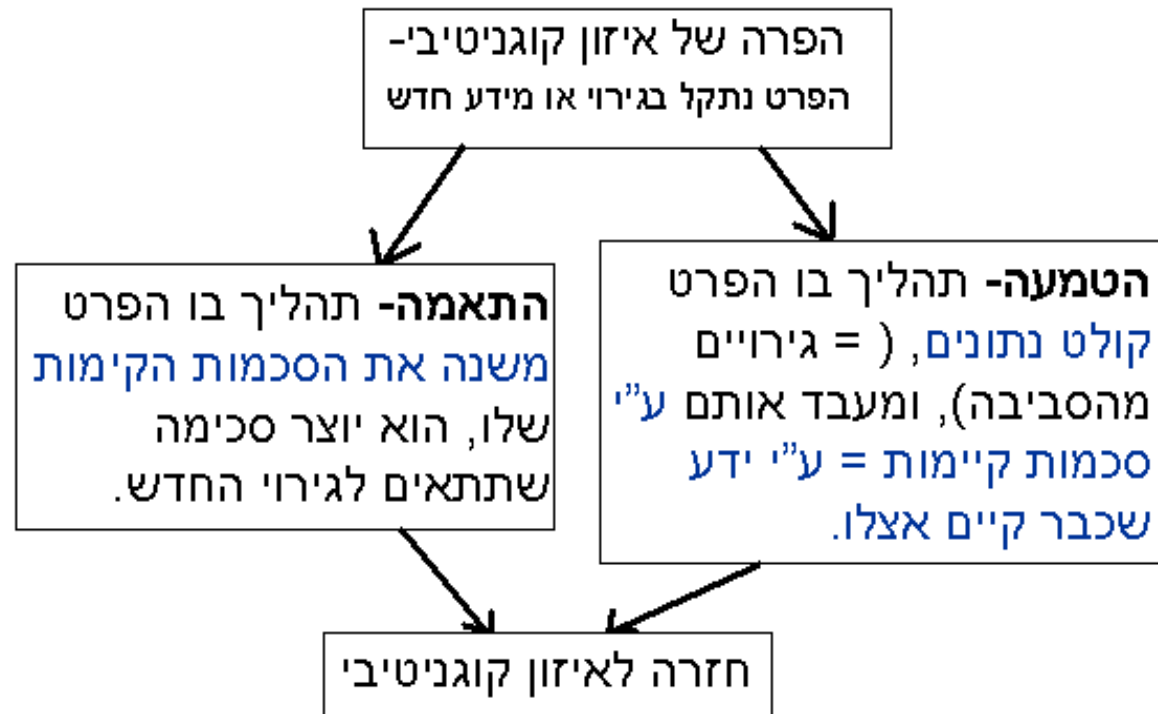
במהלך השנתיים הראשונות, **ההטמעה וההתאמה** הופכים את הרפלקסים (מיומנויות מולדות) לסנסוריות ומוטוריות לצורך יישומם במצבים שונים מפני שהן משקפות סכמות (מבנים קוגניטיביים בסיסיים המקנים אסטרטגיה לתיאום מידע סנסורי ומוטורי).

בתקופות מאוחרות, **ההטמעה וההתאמה** מרחיבות ומשכללות את הידע שצבר הילד על העולם.

התאזנות – תהליך וויסות עצמי המוביל את הילד לקראת הסתגלויות יעילות יותר. חוסר איזון נגרם בעקבות דרישות העולות על רמת ההתפתחות הנוכחית, ולכן הילד ינסה להשיב את הדברים למצב של איזון באמצעות התאמת ההתנהגות לדרישות של הסביבה.

איך מתפתחת החשיבה?

הפרה של איזון קוגניטיבי- הפרט נתקל בגירוי או מידע חדש.
הטמעה- תהליך בו הפרט קולט נתונים = גירויים מהסביבה ומעבד אותם ע"י סכמות קיימות = ע"י ידע שכבר קיים אצלו גם אם הדבר מייצר עיוות...
התאמה- תהליך בו הפרט משנה את הסכמות הקיימות שלו, הוא יוצר סכמה שתתאים לגירוי החדש גם- מחבר בין סכמות קיימות ליצירת אחת חדשה
חזרה לאיזון קוגניטיבי

פיאגה התעניין בהתפתחות קוגניטיבית נורמלית
כלומר שינוי בחשיבה שמתרחש עם הגיל במיוחד
היכולת ההגיונית הסיבתית לפרש את הסיבתיות

תרומתו של פיאגה לפסיכולוגיה התפתחותית בטענה
כי ילדים מתפתחים שכלית על ידי כך שהם בונים
מערכת שמאפשרת להם להבין את העולם במקום
שיקבלו את העובדות באופן פסיבי

שלבי ההתפתחות

פיאז ה הניח שקיים רצף סדר של שלבים בהתפתחות השכלית של האדם בכל מעבר לשלב חדש נוסף יש קפיצה איכותית וכמותית באינטליגנציה בחשיבה

בכל שלב יש למידה חדשה כמותית ואיכותית המבוססת על למידות בשלבים קודמים ומתפתחים אצל הילד מבני חשיבה חדשים

קצב מהירות ההתפתחות משתנה בין אדם לאדם ולכן הגילאים המאוזכרים הם באופן כללי בלבד רק רצף סדר השלבים נשאר קבוע לא ניתן לדלג על שלבים ואוניברסלי בכל התרבויות

אגב לא כולם מתפתחים ומגיעים עד לשלב ההתפתחות הסופי

III. תיאוריות קוגניטיביות

1. גישת השלבים הקוגניטיביים של Piaget (1896-1980)

- לא רק שינויים כמותיים אלא גם שינויים איכותיים
- התפתחות קוגניטיבית נורמטיבית
- השינויים בחשיבה חלים אצל כל הילדים באותו סדר ובאותם מועדים
- התמורות המרכזיות: בגיל 2, 7, ו-11
- ההתפתחות אינה מצומצמת לרכישה סבילה של עובדות חדשות
- הילד בונה לו באופן פעיל מערכת להבנת העולם
- הבנה זו מוגבלת על ידי המבנים הקוגניטיביים הקיימים בכל שלב (תרגול לא יכול לזרז באופן משמעותי את המעבר דרך השלבים)
- המבנים נעשים עם הזמן יותר ויותר מופשטים ומתוחכמים
- התפתחות = התארגנות שונה של החשיבה

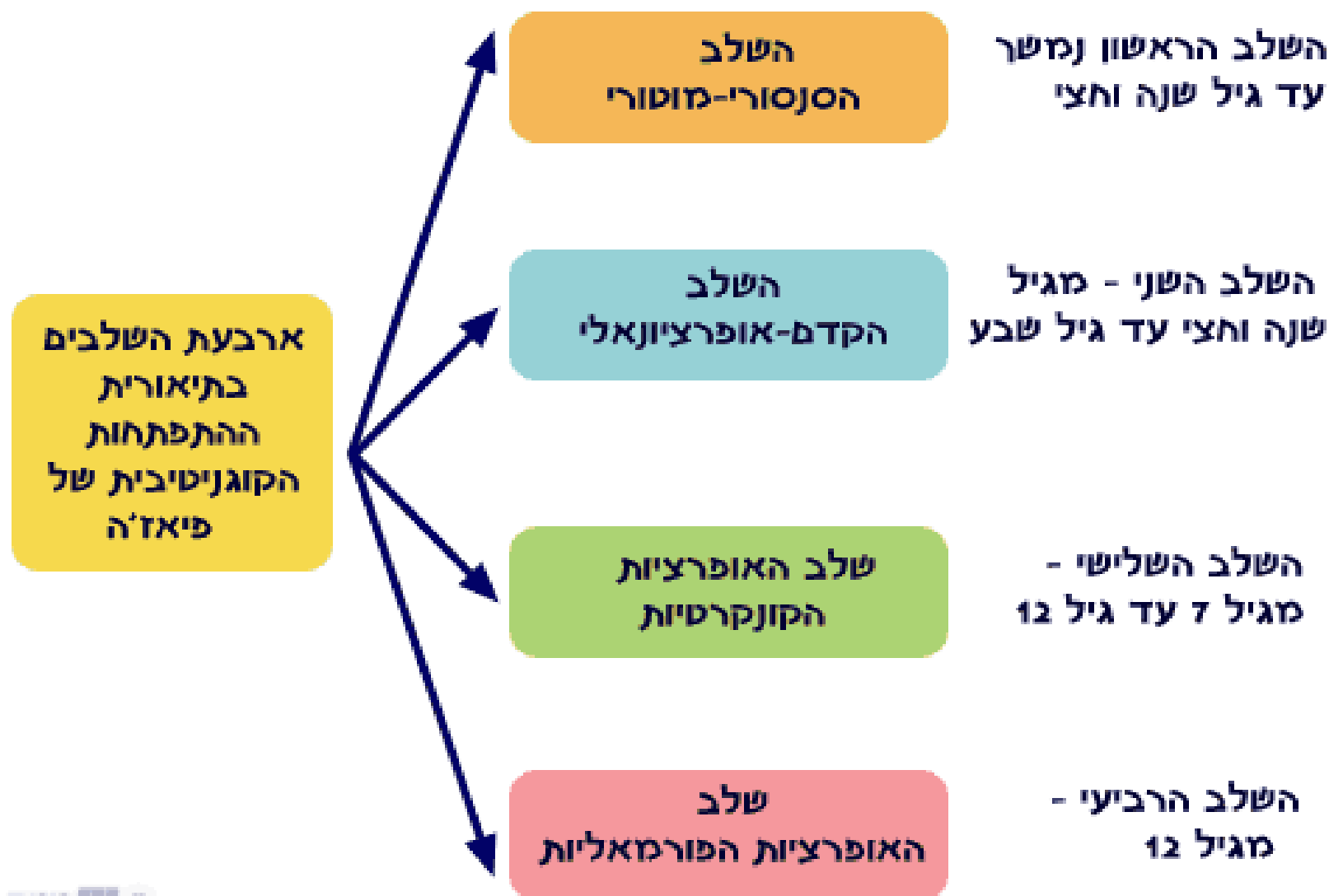
**HOW CAN YOU REALLY
KNOW SOMETHING**

**IF YOU HAVEN'T PUT IT
IN YOUR MOUTH?**

ילדים עוברים בשלבים
שונים של התפתחות
והמבנה הקוגניטיבי
אצלם נהפך להיות יותר
מתוחכם פיאזה טען כי
קפיצות גדולות בחשיבה
מתרחשות בגילאים
שנים

שלב התפתחות הקוגניטיבית

שלב התפתחות קוגניטיבית	גיל
שלב סנסורי מוטורי (Sensorimotor Stage)	0-2
שלב קדם-אופרציונלי (Preoperational Stage)	2-7
שלב האופרציות הקונקרטיות (Concrete Operations)	7-11
שלב האופרציות הפורמליות (Formal Operations)	11-16

פיאז'ה טען שככל שהילדים גדלים, חלים שינויים איכותיים מרכזיים בדרך שבה הם מבינים את העולם ולומדים עליו, ולכן ההסתגלות מביאה להופעתם של סוגי חשיבה חדשים.

שלב	גיל	תיאור
<u>שלב סנסורי-מוטורי</u>	0 עד שנתיים	<u>סכמות</u> המבוססות על החושים והתנועה.
<u>השלב הקדם-אופרציונלי</u>	2 עד 7 שנים	יכולת ההסמלה (סמלים) מתפתחת.
<u>חשיבה קונקרטית (מוחשית)</u>	7 עד 11 שנים	חשיבה הגיונית אך מוגבלת.
<u>חשיבה פורמלית</u>	+12	חשיבה מופשטת ולוגית.

שלב ראשון החושי המוטורי סנסו מוטורי מגיל שנתיים

מודעות התינוק על העולם מוגבלת למה שהוא יודע דרך החושים ופעילות מוטורית

התינוק מגיע לעולם עם מערך של רפלקסים תנועות בלתי רצוניות כמו רפלקס מציצה

בשלב זה החשיבה היא עדיין צמודה לדברים קונקרטיים שנמצאים בסביבתם המידית

מאוחר יותר בשלב זה התינוק מתחיל לפעול מתוך כוונה לחקור מהי השפעת פעולותיו על הסביבה זאת בעזרת ניסוי וטעייה

זורק חפץ בעוצמות שונות ורואה שהוא נשבר ומשמיע קול וכד

כך פיאגה חושב שתינוקות הופכים להיות **שותפים**
אקטיביים בהתפתחות הקוגניטיבית שלהם

הוא מתכוון לשתי הפעולות המוטורית והשכלית

תינוקות לא מחכים שדברים יקרו להם אלה הם
מפעילים דברים בסביבתם ואחר כך מתנסים
בתוצאות

כשהתינוק בן כמה חודשים אין לו ייצוג פנימי של
אובייקטים

תינוק בן חודשיים אם נחביא לו חפץ הוא לא יחפש אותו גם
אם ראה היכן הוא הוחבא ברגע שהחפץ נעלם מעיניו הוא
מפסיק להתקיים

בן שנה ילד להביא מהמחבוא

שלב שני הפרי אופרציונלי קדם ביצועי או טרום מושגי

מגיל שנים

בגיל שנתיים ילדים מתחילים לחשוב על דברים **אפילו אם הם לא קיימים** אבל **הכושר הסיבתי אצלם עדיין לא הגיוני** סיסטמאטי ולא מובנה

הוא מסוגל להתייחס **לא רק לאירועים בהווה** אלא גם לאירועים שהיו **בעבר** או שיכולים להיות **בעתיד**

השפה עוזרת לילד **להיזכר** באירועים מסוימים שהוא כבר תנסה בהם בעבר ולמצוא בהם הסבר למצב שהוא נתון בו כעת

בשלב זה הילד **איננו זקוק לניסוי ולטעייה** כדרך בלעדית לפתרון בעיות והוא מתחיל להראות סימנים ראשונים לחשיבה סמלית ברמזים

מאפייני חשיבה בשלב הפרי-אופירציונאלי

נטייה למרכז

הילד נוטה להתרכז בתכונה אחת של מצב מסוים
חוסר הבחנה בין מראית עין למציאות

חשיבתו של הילד היא מוחשית קונקרטית הוא
נוטה לתפוס את העולם סביבו בצורה מידית כפי
שהוא נראה לו במבט ראשון מבלי לחשוב על
המציאות שמעבר להופעתם החיצונית של
הדברים

אגוצנטריות

ילדים חושבים מנקודת המבט שלהם בלבד הוא
תופס את המציאות שהוא עצמו נמצא במרכז

איפה ניתן לראות קשיים אלו

במשימות שימור סיווג ועריכה בסדרה

שימור הכמות של משהו אינה משתנה על אף שינוי
בצורתה

שימור של נפח

שימור מספר

שימור מסה

שימור אורך

שלב שלישי הביצוע החשיבה האופציונאלית בגיל שנים

בגיל זה הילד נכנס לשלב החשיבה האופציונאלית הקונקרטית כאשר הוא מתחיל להשתמש בפעילות הגיונית כדי למצוא סיבה על נושאים דמיוניים או אבסטרקטים

הוא מתחיל לפתח גמישות בדרך שבה הוא תופס את המציאות

יכולת לחשיבה מורכבת ורחבה הכוללת התייחסות למספר אלמנטים הוא יכול לבחון את הדברים מתוך פרספקטיבה רחבה יותר ולהבין את האפשרות שמצב מסוים שהשתנה יכול לחזור לקדמותו עקרון ההפיכות

כללית אפשר לומר שבמהלך התקופה זו הילד מתקדם במהירות לקראת חשיבה הגיונית יותר עם זאת גם יש עדיין אופי מוחשי בולט

הילד אינו מראה חשיבה בשלה על בעיות מופשטות והיפותטיות

שלב רביעי שלב הביצוע הפורמאלי שנים

תקופת ההתבגרות מציינת את המעבר מהחשיבה המוחשית קונקרטית לחשיבה המופשטת אבסטרקטית שהיא יותר מתוחכמת של הבגרות הוא יכול להשתמש בסמלים ילדים מתחילים לפתח את היכולת למצוא קשר סיבתי לנושאים אבסטרקטים מפתחים חשיבה בשילה שמאפשרת לו חשיבה מדעית

מאפייני החשיבה

חשיבה רפלקטיבית חשיבה על החשיבה של עצמו

חשיבה מדעית יכולת להניח הנחות ולנסח דרכים לבדוק אותן

<https://www.scribd.com/document/668458723/%D7%A4%D7%A1%D7%99%D7%9B%D7%95%D7%9C%D7%95%D7%92%D7%99%D7%94-%D7%94%D7%AA%D7%A4%D7%AA%D7%97%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%AA-%D7%94%D7%A8%D7%A6%D7%90%D7%94-4-7799>

תהליכים של שינוי

- שני מנגנונים מעורבים בשינויי ההתפתחות החלים בכל גיל
- 1. **הסתגלות (Adaptation)**

- תהליך המשנה את האדם כדי שיתפקד ביתר יעילות
- **הטמעה (Assimilation)**

- יישום של כושר קיים למצבים שונים אך דומים
- תנועת מציצה בסיסית על סוגי פטמות שונים

- **התאמה (Accommodation)**

- שינוי אסטרטגיה קיימת
- תנועת מציצה שונה ומותאמת לאצבעות, לצעצוע, לשמיכה

• סכמות (Schemes)

- מבנים קוגניטיביים בסיסיים המאפשרים תיאום מידע סנסורי ומוטורי ליישום במגוון מצבים
- סכמות מציצה, לפיתה
- בסיס להסתגלות ליותר ויותר מצבים
- נקודת מוצא לייצוגים שכליים של התקופה הבאה

2. התאזנות (Equilibration)

• תהליך ויסות עצמי המוביל את הילד לקראת הסתגלות יעילה יותר

• איזון (Equilibrium)

- כאשר התינוק חווה תפקוד הסתגלותי בסביבה

• חוסר איזון (Disequilibrium)

- כאשר התינוק חווה חוסר תפקוד והמצב דורש יותר
- חוסר האיזון מביא ללמידה דרך הטמעה או התאמה

2. גישת עיבוד המידע

- החשיבה האנושית מושוות לפעולת המחשב
 - האדם מקבל קלט ומעבד אותו באמצעות מידע המאוחסן בזיכרון
- התפתחות = סדרת שיפורים הדרגתית בקשב, בחשיבה, בזיכרון, בפתרון בעיות

שאלות ממבחני מדעי ההתנהגות

שאלות ממבחני מדעי ההתנהגות

לפי התיאוריה של פיאזיה על התפתחות קוגניטיבית, ילדים בגיל הגן

חושבים באופן שונה מבני נוער בגיל העשרה. נכון / לא נכון

פיאזה בתיאוריה ההתפתחותית שלו עסק ב:

א. התפתחות האדם לאורך כל חייו.

ב. התפתחות חשיבתו של האדם ותפיסת המוסר שלו

ג. התפתחות היבטים מיניים בקשרים בין אישיים.

ד. קשר בין אדם לחיות הבית אותן הוא מגדל.

לורנס קולברג

<https://www.youtube.com/watch?v=bounwXLkme4>

Kohlberg's 6 Stages of Moral Development

7 דקות קולברג

לורנס קולברג - 1927 - 1987 היה פסיכולוג אמריקאי, ממוצא יהודי, מרצה באוניברסיטת שיקגו ואוניברסיטת ניו יורק, שנודע בעיקר בשל תאוריית שלבי ההתפתחות המוסרית שהגה.

שלבי ההתפתחות המוסרית של לורנס קולברג

שלבי ההתפתחות המוסרית של לורנס קולברג מהווים עיבוד לתיאוריה פסיכולוגית שהגה במקור הפסיכולוג השווייצרי ז'אן פיאז'ה. קולברג החל לעבוד בנושא זה בעת שהיה סטודנט לתואר שני בפסיכולוגיה באוניברסיטת שיקגו בשנת 1958 והרחיב את התיאוריה לאורך כל חייו.

קולברג חילק את ההתפתחות המוסרית לשישה שלבים, בשלוש רמות מוסריות כלליות. השלבים לפי קולברג הם קבועים ואוניברסליים, זהו רצף שלבים שכל אדם עובר בסדר קבוע, כך שכל שלב נבנה על הקודם וכרוך בהבנה עמוקה יותר של מושג הצדק. מחקרים מצאו שמעבר משלב לשלב קשור בגיל, בהתפתחות קוגניטיבית, בהשכלה וביכולת לראות את הפרספקטיבה של האחר. התפתחות מוסרית גם קשורה לאינטראקציה בין בני הגיל ולהשתתפות בארגונים חברתיים, וכן יש השפעה של סגנון ההורות.

המודל של קולברג להתפתחות המוסר

לורנס קולברג מפורסם במחקריו הנרחבים על התפתחות המוסר בקרב ילדים ונערים אמריקאים. הוא הציג לנבדקים בגילאים שונים דילמות מוסריות, ועל סמך הסיבות שציינו לפתרון הראוי לדעתם לדילמה, הגדיר קולברג מספר שלבים של התפתחות המוסר. השלבים מתייחסים לאוריינטציה העומדת בבסיס החשיבה המוסרית, כלומר- מה מנחה את האדם בפתרון של דילמה מוסרית?

שלב ראשון: מוסריות קדם-קונבנציונלית

שיפוטם של ילדים בשלב זה אינו מבוסס על מוסכמות חברתיות או כללי מוסר כלשהם. השיפוט נעשה מתוך הפחד מעונש ע"י סמכות חיצונית, או הרצון לגמול, לסיפוק צרכיו ולהנאתו של האדם. קולברג כינה צורת חשיבה זו "אוריינטציית הציות והעונש" ו"אוריינטציה הדוניסטית-אינסטרומנטלית". ילד בשלב מוסרי זה יסביר, למשל, כי אסור לגנוב מהמכולת "כי המוכר יכול לכעוס עליך ולצעוק".

שלב שני: מוסריות קונבנציונלית

שיקול דעת "קונבנציונלי" מבוסס על תקנים חברתיים, ונובע מהפנמתם ומהסכמה עם דעותיהם של אחרים. הילד בשלב זה רוצה לקבל אישור מאחרים על פעולותיו וחושש מביקורת. קולברג כינה זאת "אוריינטציית ילד-טוב/ ילדה-טובה". בשלב מעט יותר מתקדם חשוב לו למלא את חובותיו כפי שקובעים החוקים הרשמיים של החברה בה הוא חי. מה שכוונה "אוריינטציית חוק וסדר", או "אוריינטציית הסמכות". ילד בשלב זה עשוי להסביר, למשל, כי כדאי לעזור לחבר שבוכה "כי ככה כולם יודעים שאתה ילד טוב".

שלב שלישי: מוסריות פוסט-קונוונציונאלית

זהו השלב המפותח והבוגר של המוסר ע"פ קולברג. מוסריות זו מתבססת על עקרונות מופשטים, הקובעים אם דבר הוא טוב או רע. להתמודדות עם עקרונות מוסריים שני תתי-שלבים: הראשון הוא "אוריינטציית האמנה החברתית", בו המטרה היא לסייע לחברה להתנהל כתקנה ולבני אדם להתקיים בהרמוניה זה לצד זה. השלב השני הוא "אוריינטציית היררכיית העקרונות", והוא דירוג של עקרונות מוסריים לפי סדר חשיבותם, מתוך שילוב של כללי המוסר החברתיים ותכתיבי המצפון האישי. זהו השלב המוסרי הגבוה ביותר.

מחקריו של קולברג הראו שילדים עד גיל 9 בערך נמצאים בשלב הראשון, המאופיין במוסריות קדם-קונוונציונאלית, ושרוב המתבגרים והמבוגרים מצויים ברמה מוסרית קונוונציונאלית. לפי תוצאות אלה נראה שרק חלק קטן מבני האדם מגיעים לרמה המופשטת, הפוסט-קונוונציונאלית, של שיפוט מוסרי.

הביקורת של גיליגן על התיאוריה של קולברג

תיאורית ההתפתחות המוסרית בשלבים זכתה לביקורת לא מעטה. נשמעה ביקורת על כך שבדיקה של שיקול דעת מוסרי אינה מספיקה, משום שההתנהגות בפועל במקרים רבים אינה תואמת את שיקול הדעת ודרך החשיבה. ביקורת אחרת הייתה על כך שלא ניתן לתאר התפתחות מוסרית מבלי להתייחס לסוגיות ותכנים ספציפיים, אלא רק לצורת חשיבה ושיקול דעת.

הביקורת הסוחפת והמפורסמת ביותר מיוחסת לקרול גיליגן, שהייתה סטודנטית ועמיתה לעבודה של קולברג. טענתה הייתה שהמוסר כפי שקולברג מתאר אותו אופייני לגברים, ואילו נשים נוטות להגיב לדילמות מוסריות מתוך מושגים של דאגה לזולת, יחסים בין-אישיים ומחויבות. מושגים מופשטים כמו צדק ושוויון מאפיינים יותר דפוסי חשיבה גבריים, ועל כן נשים ברובן לא יגיעו לשלב אותו מכנה קולברג "מוסריות פוסט-קונוונציונלית". ההבדל בין גברים לנשים, אותו הדגימה גיליגן במחקריה, נובע גם מהדרך השונה בה מגדלים בנים ובנות בחברה שלנו. נשים מתחנכות להעריך ולהשקיע ביחסים בין-אישיים ומחויבות לאחרים.

שלבי ההתפתחות המוסרית של לורנס קולברג

א. **הרמה הפרה-קונבנציונלית:** שיקול הדעת המוסרי נקבע על ידי קבלת חוקים של סמכות חיצונית, והמעשים נשפטים לפי תוצאותיהם. התנהגויות ייחשבו לטובות או רעות אם יובילו לפרס או לעונש. רמה מוסרית זו מתחילה בגיל הגן ועשויה להימשך עד גיל תשע.

1. **אוריינטציה של ציות ועונש** – בשלב זה האדם מתקשה לראות את שני הצדדים של הסיטואציה, ונוטה להתעלם מכוונת האנשים בה ולהתמקד יותר בצורך לציית לחוק, בשל פחד מעונש מדמויות סמכות.
2. **אוריינטציה של כוונה אינסטרומנטלית** – בשלב זה האדם מודע לכך שלאנשים שונים יכולות להיות כוונות שונות ופרספקטיבות שונות לדילמה המוסרית, אך ההבנה הזו מאוד מוגבלת וקונקרטית. פעולה נכונה מבחינתו היא זו שמעניקה לו יתרון אישי ומספקת את צרכיו. כשיש הדדיות בין אנשים היא מובנת כחליפין של "טובות".

ב. **הרמה הקונבנציונלית:** יש חשיבות לדעות של אחרים ולציות לחוקים חברתיים, אך לא בגלל אינטרס אישי, אלא מתוך אמונה ששמירה על המערכת החברתית חשובה להמשך יחסים אנושיים חיוביים וסדר חברתי. לטענת קולברג, רוב המתבגרים והמבוגרים נמצאים ברמה מוסרית זו.

3. **אוריינטציה של ילד/ה טוב/ה (שיתוף בין-אישי)** – ציות לחוקים חשוב, כי הוא מאפשר הרמוניה חברתית, בעיקר בהקשר של יחסים בין-אישיים חשובים. לאדם חשוב לקבל חיבה ואישור מהדמויות הקרובות, ולהראות כאדם טוב, מכובד ועוזר, שניתן לסמוך עליו.
4. **אוריינטציה של שמירת הסדר החברתי** – האדם לוקח בחשבון פרספקטיבה רחבה יותר של יחסים חברתיים. החוק צריך להיאכף באופן שווה על כולם וחובתו של כל אדם בחברה לשמור על החוק, כי הוא חיוני לשמירת הסדר החברתי, ואם כולם לא יצייתו - הסדר החברתי יתמוטט.

ג. **הרמה הפוסט-קונבנציונלית:** אנשים ברמה הזו אינם מצייתים לחוקים בצורה עיוורת אלא גמישה, והם מגדירים מוסריות במושגי עקרונות וערכים מופשטים. לטענת קולברג, חלק מהמבוגרים עשויים להימצא בשלב 5 בתוך רמה זו, אך מעטים מגיעים לשלב 6.

5. **אוריינטציה של חוזה חברתי** – האדם מתייחס לחוקים כאל כלים גמישים המשרתים צרכים אנושיים, ולכן ניתן לדמיין אלטרנטיבות לחוקים, כך שיהיו הוגנים יותר. כשהחוקים מתאימים לזכויות האדם ולאינטרס הרוב, נוצרת השתתפות מתוך רצון חופשי במערכת הוגנת שכזו.

6. **אוריינטציה של עקרון אתי אוניברסלי** – לטענת קולברג, נדיר להגיע לשלב זה, בו הפעולה מוגדרת על ידי עקרונות אתיים של מצפון שהאדם בוחר לעצמו. החוקים הם ערכים מוסריים מופשטים, ואין צורך בחוק חיצוני להיאחז בו, ולכן אין כלל חשיבות לחוקים חברתיים קונקרטיים אלא רק למצפון האישי.

המודל של פיאז'ה להתפתחות המוסר

פיאז'ה האמין שהתפתחות מוסרית הינה תוצאה של ההתפתחות הקוגניטיבית בשילוב עם ההתנסות החברתית. הוא חילק את התפתחות המוסר לשלושה שלבים:

השלב הראשון הוא שלב חסר מוסר, שנמשך עד גיל 7 .

השלב השני נקרא "ריאליזם מוסרי" והוא מאפיין את תקופת הילדות. בשלב זה החשיבה היא קונקרטית, והמוסר נחשב לדבר מוחלט שלא ניתן לשנותו. התנהגות היא צודקת לגמרי או מוטעית לגמרי, אין כמעט שיקול דעת או התייחסות לכוונתו של עושה הפעולה. פעולה היא מוסרית או לא מוסרית ע"פ הגמול לו היא זוכה. כך, למשל, ילד בן תשע עשוי להקפיד על כללי המשחק ולסרב להגמישם עבור אח קטן המשחק עמו "כי זה החוק".

השלב השלישי הוא שלב המוסריות האוטונומית המתחיל בתחילת גיל ההתבגרות, בסביבות גיל 12. יכולת השיפוט של המתבגר היא מופשטת ורחבה יותר. הוא יכול לקחת בחשבון את הכוונות שעומדות בבסיס הפעולה, מסוגל לשמוע דעות שונות ולראות פעולה כמוסרית או לא מוסרית באופן יחסי למצב בו מדובר, ולהסכמה חברתית הקיימת בנוגע לנושא

שאלות ממבחני מדעי ההתנהגות

שאלות ממבחני מדעי ההתנהגות

1. המשמעות של ההתפתחות המוסרית לפי התיאוריה של קולברג ופיאז'ה היא:

א- תפיסה והבנה מוסרית, המתפתחות בהדרגה בהתאם להבנה הקוגניטיבית, מינקות עד לבגרות.

ב- תפיסה מוסרית, העוברת בתורשה מההורים לילדים.

ג- תפיסה מוסרית, הנרכשת בעיקר מתוך צפייה בסרטי טלוויזיה וקולנוע.

ד- תפיסה מוסרית, התלויה באופי ביה"ס שבו הילדים התחנכו.

ילדים מתחת לגיל 13 עדיין לא השלימו את התפתחותם המוסרית,

וההבחנה שלהם בין טוב לרע והשיפוט המוסרי אינם כשל מבוגרים

נכון / לא נכון

תשובות ממבחני מדעי ההתנהגות

1. המשמעות של ההתפתחות המוסרית לפי התיאוריה של קולברג ופיאז'ה היא:

א- תפיסה והבנה מוסרית, המתפתחות בהדרגה בהתאם להבנה הקוגניטיבית, מינקות עד לבגרות.

ב- תפיסה מוסרית, העוברת בתורשה מההורים לילדים.

ג- תפיסה מוסרית, הנרכשת בעיקר מתוך צפייה בסרטי טלוויזיה וקולנוע.

ד- תפיסה מוסרית, התלויה באופי ביה"ס שבו הילדים התחנכו.

ילדים מתחת לגיל 13 עדיין לא השלימו את התפתחותם המוסרית,

וההבחנה שלהם בין טוב לרע והשיפוט המוסרי אינם כשל מבוגרים נכון / לא נכון

שירה כהשואה

איזה שיר /שורה משיר "מדברת" אליך? שתף

צריך / אהרן כס

שלושה דברים
צריך ילד בצערו

שפקשיב לו

שידע שלעתים
גם לך אין פתרונות

ושיש לו מקום פנוי
אצלך במרחב
כל זמן שהוא צריך

*/ עידית בורק

תמיד אפשר להתישב
ליד ילד
ולתבונן.
ילדים יודעים לגדל.

יש לו / אהרן כס

יש לילד שלך
את הקשי

יש בו גם את
היכלת למקו

כל מה שהוא
רק צריך

זה לדעת
שיש לו גם אותך

שירה כה שראה

איזה שיר / שורה משיר "מדברת" אליך? שתף

ילד / עידית ברק
מה צריך ילד?
מקום
שיוכל לגבנה.
ומגור אחד
שיעזור לו עם התקרה

כנפיים / עידית ברק

אל תספרו לי
שכדי לעוף
כל מה שצריך
זה זוג כנפים
אם רוצים לעוף
יש לדאג
שיהיו גם שממים

* / עידית ברק

שאלו ילד
מה אתה רוצה
לעשות כשתהיה גדול?

לקחת את המלה
רוצה

ולתקיר לה את המלה
יכל

דלת - עידית ברק

אדם זקוק לפחות לדלת אחת
לפתח את מה שסגר
להכנס כדי לגלות
לצאת בשביל לחפש
לסגר על מנת להניח
אדם זקוק לדלת אחת
לתלות עליה שלט
לקרוא לה בשם
אדם זקוק לדלת
כדי שיוכל לנקש עליה ביד רכה
לשמע מישהו בצדה השני
עונה לו: יבוא